

Kırsal Kesimde Yaşayan Kız Çocukların Örgün Ortaöğretimi Terk Etme Nedenleri *

Erdal Küçüker ¹

Öz

Kırsal kesimde yaşayan kız çocukların örgün ortaöğretimi terk etme nedenlerinin belirlenmesini amaçlayan bu araştırma nitel araştırma yaklaşımlarından fenomenoloji yöntemi ile yürütülmüştür. Çalışma grubu, Karadeniz Bölgesi'ndeki bir ilçede yaşayan ve örgün ortaöğretimi terk etmiş 30 kız öğrenci ile onların ebeveynlerinden oluşmaktadır. Veriler görüşme tekniğiyle toplanmıştır. Görüşmelerde, öğrenci ve aileye ilişkin kişisel, sosyal, ekonomik ve kültürel bilgiler ile çocukların okula devam etmeme nedenlerine ilişkin bilgiler toplanmıştır. Veriler, tematik analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Veri toplama, işleme ve analiz süreçlerinde geçerlik ve güvenilirliği artırıcı önlemler alınmıştır. Sonuç olarak çalışma grubundaki kız çocukların okulu terk etmelerinin hayati nedenleri güvensizlik, muhafazakarlık, yoksulluk ve başarısızlık olarak bulunmuştur. Çocukların çoğunluğunun okul terki, iki ya da daha fazla nedenin bir araya gelmesinden kaynaklanmaktadır. Güvensizlik/muhafazakarlık, güvensizlik/yoksulluk ve güvensizlik/muhafazakarlık/yoksulluk, çalışma grubundaki kız çocukların okulu terk etmelerinde öne çıkan nedenlerdir. Terk nedenlerinin birleşimi, öğrenciden öğrenciye farklılaşmaktadır. Bu çerçevede hükümet tarafından okul terkini önlemek amacıyla alınacak tedbirlerin öğrenci bazında çeşitlendirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Okul terki
Okuldan ayrılma
Eğitimin sorunları
Kız çocuklarının eğitimi
Okulu terk nedenleri
Pareto analizi

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 04.10.2017
Kabul Tarihi: 22.05.2018
Elektronik Yayın Tarihi: 13.07.2018

DOI: 10.15390/EB.2018.7537

Giriş

Eğitim, temel insan haklarından biridir ve devletler bunun gereği olarak belli bir süre eğitimi zorunlu kılan yasalar çıkarmıştır. Ancak kadınların bu hakkı kullanmaları önünde engeller bulunmaktadır (Aslan, 2011, 2015). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin eğitim alanındaki en çarpıcı tezahürü, kız çocukların okula gönderilmemesi ya da zorunlu eğitimi tamamlamadan okuldan ayrılmasıdır (Özaydınlık, 2014). A priori (önsel) olarak eğitimin faydalı bir süreç olduğu kabul edildiğinde, kız çocukların okula gitmemesi irrasyonel bir durumdur. Öyleyse Türkiye'de öğrenim çağındaki her beş kız çocuktan biri neden örgün ortaöğretime devam etmemektedir?

* Bu makale "VI. International Conference on Critical Education" konferansında sunulan "The background of absenteeism among female students in high school in Turkey: Conservatism and violence against woman" başlıklı bildirinin genişletilmiş sürümüdür.

¹ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Türkiye, erdalkucuker@yahoo.com

Türkiye’de zorunlu eğitim süresi 2012 yılında 12 yıla yükseltilmiştir. Aradan dört yıl geçmiş olmasına karşın ortaöğretim okullaşma oranı 2016-2017 öğretim yılında ancak % 82,5’e ulaşmıştır. Bu oran kadınlar için % 82,4’tür (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2017). Buna göre zorunlu olduğu halde ortaöğretim çağındaki her yüz çocuktan 18’i okula kayıtlı değildir. Öte yandan ortaöğretimde okul terki yaygın bir sorundur (Öğülmüş vd., 2013). Son iki öğretim yılındaki sınıflara göre öğrenci sayısının değişimi incelendiğinde erkek öğrencilerin en az % 34,2’sinin, kız öğrencilerin de % 20,8’inin okulu terk ettikleri görülmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2016; MEB 2017). Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) içinde okul terkinin en yüksek olduğu ülkelerden biri Türkiye’dir (OECD, 2016) ve araştırmalar Türkiye’de ortaöğretim düzeyindeki okul terkinin ciddi bir sorun olduğuna işaret etmektedir (Otaran, Sayın, Güven, Gürkaynak ve Atakul, 2003; Özkan ve Selcık, 2016; Uysal, Alp, Şahin, Özden ve Gürcüoğlu, 2006).

“Herhangi bir diploma almadan okulu bırakma” (Oğuzkan, 1993) anlamına gelen okul terki (okuldan ayrılma, öğrenci dökülüşü), OECD (2016) tarafından ortaöğretime tamamlamadan eğitim sisteminden ayrılma olarak tanımlanmaktadır. Okul terki, “hem bireyler hem de toplum için önemli bir problemdir” (OECD, 2016). Ortaöğretime tamamlamadan okulu terk eden gençler, işgücü piyasasına girişte çeşitli zorluklarla yüzleşmektedirler (OECD, 2016). Okul terkinin gelir ve vergi kaybı; işsizlik, evsizlik ve yoksulluk; suç işleme riskinin, şiddet ve zorbalık eğiliminin artması; erken evlilik vb. olumsuz sonuçları vardır (Baker, Sigmon ve Nugent, 2001; Campbell, 2003; Coşkun ve Bebiş, 2014; House of Representatives Standing Committee on Employment, Education and Training, 1996; Özgür, Yörükoğlu ve Baysan Arabacı, 2011; Sevim ve Soyaslan, 2009). Okul terki, ergenler açısından geleceksizlik sonucunu doğurabilmektedir, çünkü okulu bırakma eğilimi olan öğrencilerin gelecek beklentisi düzeyleri diğerlerinden anlamlı bir biçimde düşüktür (Şimşek, 2012).

Okul terki, gelişmiş ya da geri kalmış tüm ülkelerde gözlenen (UNESCO, 2008) ve çok sayıda araştırmacı tarafından incelenen bir sorundur (Bowers, Sprott ve Taff, 2013). Araştırmaların çoğu okul terkinin nedenleri ile ilgilidir. Okul terkinin nedenleri, genellikle birey, aile, okul ve toplumdan kaynaklanan nedenler olmak üzere dört başlık altında incelenmektedir. Bireysel nedenler, genellikle öğrencinin psikolojik tutum, zihinsel beceri ve fizyolojik özelliklerine dikkat çekmektedir (Özer, Gençtanırım ve Ergene, 2011). Öğrencinin okulu terk etmesine yol açan bireysel nedenlerin ilk sırasında akademik başarısızlık yer almaktadır (Bayhan ve Dalgıç, 2012). Okul terkinde ailenin etkisi, araştırmalarda ailenin yapısal, kültürel ve çevresel özellikleri çerçevesinde ele alınmaktadır. Okulu terk edenlerin çoğunun ailesi yoksulluk içindedir ve geçim sıkıntısından kurtulmak için çocuk emeğine ihtiyaç duymaktadır (Taş, Selvitopu, Bora ve Demirkaya, 2013). Ayrıca anne babanın eğitim düzeyi, çocuğun ortaöğretime devamında etkili bir değişkendir (Oral ve Mcgivney, 2014). Terk nedenleri arasında sayılan diğer bir faktör olan okul, öğretmen ve yönetici tutumları, altyapı yeterliliği, yönetim süreçleri ve müfredatın yapısı çerçevesinde araştırmalarda ele alınmaktadır. Özellikle öğretmenlerin öğrencilere karşı tutumları, okul terkinin artırıcı ya da azaltıcı bir etkidir (Şimşek, 2011). Okul terkinin nedenlerine ilişkin son faktör, ailenin yaşadığı çevredir. Ailenin yaşadığı çevrenin yapısal, kültürel, coğrafi ve ekonomik özellikleri, araştırmalarda toplumsal/çevresel etkenler başlığı altında ele alınan değişkenlerdir. Çevreden kaynaklanan etkenler arasında en sık dile getirilen sorun, öğrencinin akran gruplarından olumsuz etkilenmesidir (Şimşek ve Şahin, 2012).

Okul terkinin genel nedenlerinin pek çoğu kadınlar için de geçerlidir. Ancak, yalnızca kadınların eğitimi önünde engel oluşturan faktörler de vardır (Eğitim Reformu Girişimi [ERG], 2009). Araştırmalara göre kız çocukların okula gönderilmemesi ya da okulu terk etmelerinin nedenlerinden biri, ailenin çocuğa, okula ve/veya çevreye olan güvensizliğidir. Çocuklarının okulda ahlaklarının bozulacağını (İlhan Tunç, 2009); okulun, okul çevresinin ve ev ile okul arasındaki yolun güvenli olmadığını (Makwinja-Morara, 2007) düşünen ebeveynler, kızlarının okula devam etmesine engel olmaktadır. Özellikle kırsal kesimde yaşayan aileler, kızlarının erkek çocuklarla aynı otobüste okula gidip gelmesini istemediğinden çocuğunu okuldan alabilmektedir (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu [UNICEF], 2003). Philadelphia’da lise yıllarında ihmal ya da tacize maruz kalmış öğrencilerin % 70’i okulu terk etmek zorunda kalmıştır (Kennelly ve Monrad, 2007). Kızların okula

gönderilmemesinde etkili diğer bir neden ailenin ekonomik durumunun kötü olmasıdır. Yoksulluk erkek çocuklar için de okulu terk etme nedenlerinden biri olmakla birlikte “eğitime yapılacak yatırımın değerli görülmediği ailelerde, ekonomik durum kötüleştikçe kız çocukların okulu terk oranlarında artış olabileceği” saptanmıştır (United Nations Development Fund For Women [UNIFEM], 2000). Muhafazakar aile yapısı da kız çocukların okula gönderilmemesinin nedenleri arasında sayılmaktadır. “Geleneksel ilişkilerin yarattığı muhafazakâr değer yargılarının kadınlara biçtiği rol, kızların okumaktan çok ev içi roller üstlenmesini uygun görmekte ve buna bağlı olarak kızların okullaşması üzerinde olumsuz bir etki yaratmaktadır” (Bakış, Levent, İnsel ve Polat, 2009, s. 22). Ayrıca, eğitimin karma olması, çocuğun ergenlik dönemine girmesi ve cinsel kimliğe ilişkin fizyolojik belirtilerin ortaya çıkması, erken evlilik, ev işlerine yardım, evde çocuk, hasta ya da yaşlı bakımı, çocuk sayısının fazla olması durumunda erkek çocukların okula gönderilmesinin tercih edilmesi, ailenin çocuğun eğitime karşı ilgisiz olması, töreler ve bilgisizlik çeşitli araştırmalarda kız çocukların okul dışında kalmalarının nedenleri arasında sayılmaktadır (Börkan, Levent, Dereli, Bakış ve Pelek, 2014; Sekine ve Hodgkin, 2017; Şimşek, 2011; Tan, Ecevit, Üşür ve Acuner, 2000; UNICEF, 2014; Uysal, 2008).

Okul terkinin nedenlerinin incelendiği araştırmalarda farklı yaklaşımların kullanıldığı söylenebilir. Bazı araştırmalarda okul terkinin nedenlerini kategorize etme, tek tek inceleme ve tek bir nedenle açıklama yaklaşımı baskındır (ör. Günöz, 2007). Bu yaklaşım, terk nedenleri arasındaki ilişkilerin göz ardı edilmesine yol açmaktadır. Son yıllarda yapılan araştırmalarda okul terkinin tek bir nedene bağlı olamayacağı, nedenlerin birbirleriyle ilişkili ve karmaşık olduğuna dair saptamalar yapılmaya başlanmıştır (ör. Bayhan ve Dalgıç, 2012; Bowers ve Sprott, 2012; Rumberger, 2001; Taylı, 2008). Özellikle nicel yöntemlerle yapılan araştırmalarda terk nedenleri, araştırmacı tarafından literatüre dayalı olarak belirlenmiş nedenler çerçevesinde incelenmekte; bu da araştırmaya katılanların yanıtlarını kısmen de olsa sınırlandırmaktadır (ör. Özer vd., 2011). Okul terkinine ilişkin araştırmalarda nitel ya da karma yöntemlerin daha fazla kullanılmasıyla birlikte bu sorunun büyük oranda aşıldığı söylenebilir (ör. Taş vd., 2013). Bazı araştırmalarda terk nedenleri sadece öğrencinin psikolojik rahatsızlıklarının bir sonucu gibi ele alınmaktadır (ör. Inglés, Gonzálvez-Maciáb, García-Fernándezb, Vicentb ve Martínez-Monteagudob, 2015; Kearney, 2008; Shrivastava, Janghel ve Bhatt, 2016). Bu yaklaşımın baskın olduğu çalışmalarda okul terkinin diğer nedenleri göz ardı edilmektedir. Buna karşın sorunun toplumsal kökenlerine değinen araştırmalar da mevcuttur (ör. Uysal, 2008). Araştırmalarda gözlenen diğer bir yaklaşım, kategorik olarak benzer özelliklere sahip olduğu halde bazı çocukların okulu neden terk etmediklerinin tartışılmamasıdır. Örneğin araştırmalarda ailenin yoksul olması, okul terkinin nedeni olarak gösterilmekte ancak başka yoksul çocukların hala okula gidiyor olmalarının nedenleri tartışılmamaktadır. Özdemir, Erkan, Karip, Sezgin ve Şirin (2010) tarafından ilköğretim düzeyindeki okul terkinine ilişkin çalışmada bu tartışmanın yapıldığı görülmektedir. Araştırma yaklaşımına ilişkin diğer bir farklılık çalışma grubuna ilişkindir. Bazı araştırmalarda okul terkinin nedenleri okulu terk deneyimi olmayan kişilere (okul yöneticisi, müfettiş, öğretmen vb.) sorulmaktadır (ör. Adıgüzel, 2013; Aküzüm, Yavaş, Tan ve Uçar, 2015). Bu şekilde veri toplanması, katılımcıların öznel, sınırlı ve belki de gözlemden çok duyuma dayalı görüşlerinin alanyazına girmesine neden olmaktadır. Patton’a (2014) göre “ilgilenilen fenomeni dolaylı olarak deneyimlemiş bireylerin aksine doğrudan deneyimleyen, yani ‘yaşanmış deneyim’lere sahip olan insanlar ile derinlemesine mülakatlar yapılmalıdır”.

Yukarıda da açıklandığı gibi okul terki konusunda çok sayıda araştırma yapılmıştır. Ancak mevcut çalışma, Türkiye’de zorunlu eğitim süresinin 12 yıl olmasından sonra kırsal kesimde yaşayan kız çocukların okulu terk etme nedenlerine ilişkin ilk çalışmadır. Bu araştırmayı öncekilerden ayıran bir özelliği, terk nedenlerinin her bir çocuk için ayrı ayrı ve nedenler arasındaki ilişkileri gösterecek şekilde ele alınmış olmasıdır.

Bu çerçevede araştırmanın amacı, kırsal kesimde yaşayan kız çocukların örgün ortaöğretimi terk etme nedenlerinin incelenmesidir. Bu amaçla kız çocukların ve ailelerinin demografik özellikleri, okulu bırakma kararının kim tarafından alındığı ve çocuğun okulu neden bıraktığına ilişkin sorulara yanıt aranmıştır. Ayrıca okul terkinin hayati nedenleri ve nedenler arasındaki ilişkiler keşfedilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmanın kırsal kesimde yaşayan kız çocukların zorunlu ortaöğretime devam etmeleri önündeki engelleri ortaya koyarak çözüm önerileri üretilmesinde uygulamada çalışanlara katkı sağlaması beklenmektedir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımlarından fenomenoloji yöntemi ile yürütülmüştür. Fenomenoloji, "bir fenomenin bireylerin ya da belli bir grubun deneyimleri açısından tanımlanmasıdır" (Christensen, Johnson ve Turner, 2015). Bu çerçevede kırsal kesimde yaşayan kız çocukların örgün ortaöğretimi terk etme nedenleri, bu deneyimi yaşamış çocuklar ve ebeveynlerinin anlatımları çerçevesinde derinlemesine incelenmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunun seçiminde, amaçlı örnekleme tekniklerinden benzeşik örnekleme tekniği kullanılmıştır. Bu teknik, "küçük ve homojen bir grup veya bir dizi homojen durumun belirlenmesi ve seçimidir" (Christensen vd., 2015, s. 176). Araştırma Tokat ili Reşadiye ilçesine bağlı köy ve beldelerde gerçekleştirilmiştir. Nüfusunun % 70,5'inin kırsal kesimde yaşaması (Tokat İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2014) ve ilçede kırsal kesimde yaşayan kız çocukların okullaşma oranının düşüklüğünün sorun teşkil etmesi (Reşadiye İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2015) nedenleriyle Reşadiye ilçesi çalışma kapsamına alınmıştır. Okulu terk eden kız çocukların kimlik ve iletişim bilgileri, ilçedeki liselerin devamsızlık kayıtları incelenerek elde edilmiştir. İlçedeki bir lise müdürü aracılığıyla çocukların babaları telefonla aranmış ve gönüllü olarak katılmayı kabul edenler çalışma grubuna alınmıştır. Bu şekilde ulaşılan çalışma grubu, 2014-2015 öğretim yılında örgün ortaöğretime kayıtlı olduğu halde 30 günden fazla devamsızlık yapmış ve bir sonraki öğretim yılında okula devam etmeyen 30 kız çocuğu ile ebeveynlerinden oluşmaktadır.

Çalışma grubunda yer alan kız çocukların kişisel özellikleri Tablo 1'de görülmektedir. Buna göre çocukların yaşı 15-18 arasında dengeli bir şekilde dağılmaktadır. Yalnızca üçü gelir getirici bir işte çalışırken tamamı ev işlerine yardımcı olmaktadır. Evde yapılan işlerin başında ev içi işler (temizlik, bulaşık vb.) gelirken, tarım işleri (bahçe ve hayvan bakımı vb.) ve bakıcılık (kardeş, yaşlı bakımı vb.) bunu izlemektedir.

Tablo 1. Çocukların Kişisel Özellikleri

Soru	Yanıt	f	%	Katılımcı Kodları
Çocuğun Yaşı	15	9	30,0	Ç4, Ç5, Ç6, Ç7, Ç13, Ç14, Ç22, Ç26, Ç27
	16	7	23,3	Ç1, Ç3, Ç11, Ç12, Ç18, Ç23, Ç25
	17	6	20,0	Ç8, Ç16, Ç17, Ç19, Ç28, Ç29
	18	8	26,7	Ç2, Ç9, Ç10, Ç15, Ç20, Ç21, Ç24, Ç30
Çalışma Durumu	Evet	3	10,0	Ç7, Ç8, Ç21
Ev İşlerine Yardım	Evet	30	100,0	Ç1, ... Ç30
	Ev İçi İşler	30	100,0	Ç1, ... Ç30
Evde Yapılan İşler	Tarım İşleri	10	33,3	Ç4, Ç9, Ç13, Ç15, Ç20, Ç21, Ç22, Ç25, Ç27, Ç28
	Bakıcılık	8	26,7	Ç3, Ç5, Ç15, Ç16, Ç20, Ç22, Ç27, Ç28

Araştırma kapsamındaki çocukların anne ve babalarının meslek ve eğitim durumlarına ilişkin bulgular Tablo 2’de verilmiştir. Görüşme yapılan çocukların annelerinin tamamı işsizdir. Hiç okula gitmeyen anne sayısı 22’dir. Lise mezunu yalnızca bir anne vardır. Babaların çoğunluğu (% 76,7) çiftçidir; yalnızca ikisi lise mezunu, 24’ü daha alt düzeyde bir eğitim almış, dördü hiç okula gitmemiştir.

Tablo 2. Ebeveynlerin Meslek ve Eğitim Durumları

Soru	Yanıt	f	%	Katılımcı Kodları
Anne Mesleği	Yok	30	100,0	E1, ... E30
	Hiç Okula Gitmemiş	22	73,3	E1, E3, E4, E6, E8, E9, E11, E12, E14, E15, E16, E18, E19, E20, E21, E23, E24, E25, E27, E28, E29, E30
Anne Eğitim Durumu	Okur Yazar	1	3,3	E7
	İlkokul Terk	1	3,3	E26
	İlkokul Mezunu	5	16,7	E2, E5, E10, E13, E22
	Lise Mezunu	1	3,3	E17
Baba Mesleği	Çiftçi	23	76,7	E1, ... E6, E8, E10, ... E14, E16, E18, E20, ... E23, E25, ... E29
	Esnaf	4	13,3	E7, E15, E24, E30
	İşçi	1	3,3	E17
	İşsiz	2	6,7	E9, E19
Baba Eğitim Durumu	Hiç Okula Gitmemiş	4	13,3	E3, E8, E27, E29
	Okur Yazar	1	3,3	E18
	İlkokul Terk	2	6,7	E9, E20
	İlkokul Mezunu	17	56,7	E1, E2, E4, E6, E7, E10, E11, E12, E14, E16, E19, E21, E23, E24, E26, E28, E30
	Ortaokul Mezunu	3	10,0	E5, E17, E22
	Lise Terk	1	3,3	E25
	Lise Mezunu	2	6,7	E13, E15

Çalışma grubundaki katılımcıların sosyo-ekonomik durumlarına ilişkin bilgiler Tablo 3’te verilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu köy ve kasabalarda (% 63,3), diğerleri de ilçe merkezinde (% 36,7) ikamet etmektedir. Çocuk sayısı 3-8; hanelerinde yaşayan kişi sayısı ise 3-12 arasında değişmektedir. Katılımcıların hanelerindeki kişi başına aylık ortalama geliri 27-83 dolar arasındadır.

Tablo 3. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Durumları

Soru	Yanıt	f	%	Katılımcı Kodları
Yerleşim Yeri	Köy	13	43,3	E1, E3, ... E6, E9, E10, E14, E19, E20, E25, E26, E29
	Kasaba	6	20,0	E12, E15, E16, E22, E23, E27
	İlçe	11	36,7	E2, E7, E8, E11, E13, E17, E18, E21, E24, E28, E30
Kardeş Sayısı	3	10	33,3	E2, E6, E7, E10, E11, E16, E19, E23, E26, E27
	4	8	26,7	E4, E13, E17, E22, E24, E25, E29, E30
	5	7	23,3	E1, E5, E9, E12, E18, E21, E28
	6	3	10,0	E3, E14, E20
	7	1	3,3	E8
	8	1	3,3	E15

Tablo 3. Devamı

Soru	Yanıt	f	%	Katılımcı Kodları
Hanede Yaşayan Kişi Sayısı	3	2	6,7	E10, E28
	5	9	30,0	E2, E4, E6, E11, E17, E20, E25, E26, E29
	6	9	30,0	E3, E7, E9, E13, E15, E19, E22, E24, E27
	7	6	20,0	E5, E16, E18, E21, E23, E30
	8	3	10,0	E1, E12, E14
Kişi Başı Aylık Ortalama Gelir (\$)*	12	1	3,3	E8
	27-40 \$ arası	6	40,0	E1, E3, E9, E12, E16, E19
	41-60 \$ arası	17	50,0	E2, E4, ... E8, E11, E14, E15, E18, E20, E22, ... E25, E27, E30
	61-83 \$ arası	7	10,0	E10, E13, E17, E21, E26, E28, E29

* Enflasyon karşısındaki değer kaybından arındırmak amacıyla aylık gelir dolar (\$) olarak gösterilmiştir.

Verilerin Toplanması

Veriler görüşme tekniği ile toplanmıştır. Görüşmelerde araştırmacı tarafından hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunun hazırlık sürecinde eğitim bilimleri alanından sekiz uzmanın görüşüne başvurulmuş, çalışma grubu dışındaki üç öğrenci ve velisi ile ön deneme yapılmıştır. Bu işlemlerden sonra forma son hali verilmiştir. Formda, okulu terk etmiş kız çocukların kişisel bilgileri ile ilgili dört, ebeveynlerin meslek ve eğitim durumları ile ilgili dört, ailelerin sosyo-ekonomik durumları ile ilgili dört ve terk nedenlerine ilişkin bir olmak üzere toplam 13 soru bulunmaktadır. Görüşmeler, 2015 yılı Ekim-Kasım aylarında aileler evlerinde ziyaret edilerek gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların yanıtları, ses kaydı alınmasına izin vermedikleri için, araştırmacı tarafından not tutularak kaydedilmiştir. Görüşmeler 15-30 dakika aralığında tamamlanmıştır. Görüşme sırasında çocuklara, kişisel bilgilerine ilişkin; ebeveynlere ise aile profili ve çocuğun okula devam etmemesinin nedenlerine ilişkin sorular sorulmuştur. Çocuğun okulu terk etme nedenlerine ilişkin olarak ebeveynlere “Kızınızın okula devam etmemesinin nedenleri nelerdir?” sorusu yöneltilmiş; konuşmanın derinleştirilmesi amacıyla gelen yanıtlara bağlı olarak “Bununla ne demek istiyorsunuz?”, “Bunu biraz açar mısınız?” şeklinde açıklama isteyen sorular sorulmuştur. Ebeveyn görüşmeleri, anne ve baba ile birlikte ya da sadece baba ile yapılmıştır. Anne ve baba ile aynı anda yapılan görüşmelerde verilen yanıtlar birlikte değerlendirilmiştir.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Görüşme kayıtları, tematik analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Tematik analiz, veriler içinde tema ve örüntüler arama tekniğidir (Glesne, 2012) ve derinlemesine bir analize gereksinim duyulduğu durumlarda gerçekleştirilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Analiz sürecinde ilk olarak görüşme notları bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Daha sonra veriler kodlanarak katılımcı görüşlerini yansıtan kavramlar ve temalar belirlenmiştir. Kodlamanın güvenilirliğinin incelenmesi amacıyla aynı veriler ilk kodlamadan üç ay sonra araştırmacı tarafından tekrar kodlanmıştır. Nitel araştırmalarda güvenilirlik, farklı zamanlarda kodlama yapmak suretiyle de incelenebilmektedir (Türnüklü, 2000). İki kodlama arasındaki benzerlik düzeyini belirlemek amacıyla “Güvenirlik=[Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)] X 100” formülünden (Miles ve Huberman, 1994) yararlanılarak kodlamalar arası güvenilirlik oranı % 88,5 olarak hesaplanmıştır. İkinci analizden ardından düzeltilen kodlar, temalar çerçevesinde tablolastırılmış, frekans, yüzde ve katılımcı kodları ile birlikte sunulmuştur. Katılımcı kodları, kız çocuklar için Ç1, Ç2, ... Ç30; ebeveynler için de E1, E2, ... E30 şeklinde düzenlenmiştir. Katılımcı kodları içindeki aynı numaralar, ebeveyn ile çocuğun aynı aileden olduğunu göstermektedir.

Araştırma kapsamındaki kız çocukların örgün ortaöğretimi terk nedenleri arasındaki “hayati” (Balci, 2000) olanları ortaya çıkarmak amacıyla Pareto analizi yapılmıştır. Pareto analizi, belli bir konu ile ilgili verileri en yüksek tekrarlanma sıklığından en düşüğe doğru sıralayarak en önemli etkenleri bulmaya yardımcı olan bir analizdir. Analize göre bir problemin nedenlerinin birikimli olarak % 80’i hayati nedenleri gösterirken % 20’si diğer nedenleri göstermektedir (Karuppusami ve Gandhinathan, 2006). Pareto analizi, verilerin tasnif edilmesi ve grafik gösterimi yoluyla karar alma sürecini kolaylaştırır (Özcan, 2001) ve yönetim alanında yaygın olarak kullanılmaktadır (Aktan, 2012). Bu çerçevede araştırma kapsamındaki kız çocukların okulu terk etme nedenleri, ebeveynler tarafından tekrarlanma sıklığına göre büyükten küçüğe doğru sıralanmış, birikimli toplamlar ve birikimli yüzdeler hesaplanmıştır. Daha sonra terk nedenlerinin sıklık ve birikimli yüzdelerini içeren grafik, Excel programında hazırlanmış ve yorumlamayı kolaylaştırması için grafiğe % 80 göstergesi eklenmiştir. Grafikte birikimli yüzdenin 80’e ulaştığı alandaki nedenler, araştırma kapsamındaki kız çocukların okulu terk etmelerinin hayati nedenleri olarak kabul edilmiştir.

Görüşme verileri analiz edilirken 29 çocuğun okulu terk etmesinde birden fazla nedenin etkili olduğu gözlenmiştir. Örneğin bir çocuk hem “güvensizlik” hem de “akademik başarısızlık” nedeniyle okula gitmeyi bırakmıştır. Bu durumun tam olarak anlaşılabilmesi için yeni bir tablo ve şekil hazırlanarak her bir çocuk için geçerli olan nedenler bir arada gösterilmiştir. Analiz verilerinin bu şekilde düzenlenmesi, farklı sayı ve türdeki nedenlerin nasıl bir araya gelerek bir çocuğun okulu terk etmesinde etkili olabildiğini göstermektedir.

Geçerlik

Nitel bir araştırmanın geçerliği, “araştırma sonuçlarının ya da sonuçlardan yapılacak çıkarımların doğruluğuna ve sağlamlığına karşılık gelir” (Christensen vd., 2015). Creswell (1998; aktaran Glesne, 2012), nitel araştırmada inandırıcılığa (geçerliğe) katkı sağlayan sekiz yöntem tanımlamıştır. Glesne’ye (2012) göre her çalışmada yöntemlerin tamamını kullanmak gerekmez. Bu çerçevede bu araştırmada geçerliği artırmak amacıyla alınan tedbirler şunlardır: (1) *Uzun süreli etkileşim ve gözlem*. Çalışma grubu ile yapılan görüşmeler yaklaşık iki ay sürmüş ve görüşmeler çalışma grubunun yaşam alanlarında gerçekleştirilmiştir. Görüşme sırasında çalışma grubundakilerin tanıdığı bir okul müdürü, araştırmacıya eşlik etmiştir. (2) *Çeşitleme*. Veri toplama sürecinin öncesinde ve sonrasında konu ile ilgili ulusal ve uluslararası alanyazın ayrıntılı bir şekilde taranarak ortak ve farklı sonuçlar belirlenmiş ve elde edilen bulguların yorumlanmasında kullanılmıştır. Ayrıca görüşme verilerinin tematik analizinden elde edilen bulgular farklı tekniklerle (Pareto grafiği, çoklu etki analizi) analiz edilerek çeşitlilik güçlendirilmiştir. (3) *Meslektaş değerlendirmesi ve bilgi alma*. Görüşme formunun hazırlanması aşamasında alan uzmanlarının görüş ve önerileri alınarak gerekli düzeltmeler yapılmıştır. (4) *Zengin ve ayrıntılı betimleme*. Bulgular, okuyucunun araştırma bağlamına girmesine izin verecek şekilde ayrıntılı olarak yazılmıştır. Bu çerçevede katılımcı kodları, bulgular kısmındaki verilerin tutarlılığını kontrol etmeye olanak verecek şekilde düzenlenmiş ve sunulmuştur. Ayrıca, katılımcıların ifadelerinden bazıları aynen alıntılanarak bulgularda sunulmuştur. (5) *Dış denetim*. Araştırmanın görüşme notları ve tematik kodlama tablosu, bilgisayar ortamında korunmaktadır ve istenildiğinde dış denetime açılabilir durumdadır.

Bulgular

Bu kısımda araştırmanın amacı doğrultusunda toplanan verilerin analizinden elde edilen bulgular yorumlu olarak sunulmuştur. Bulguların sunumunda önce kız çocukların okulu terk etme kararlarının kim/kimler tarafından alındığı, ardından terk nedenleri verilmiştir. Son olarak araştırma kapsamındaki kız çocukların terk nedenleri Pareto analizi ile incelenmiş, nedenlerin birlikte etkisini gösteren çoklu etki analizi sunulmuştur.

Araştırmaya Katılan Çocukların Okulu Terk Etmesine Karar Veren Kişiyi/Kişilere İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamındaki çocukların okulu terk etme kararının alınmasında en çok etkisi olan kişi babadır. Kız çocukların % 70,0'inin okula gitmeyi bırakmasında babanın tek başına (% 43,3) ya da diğer aile bireyleriyle birlikte (% 26,7) etkisi olmuştur. İkinci sırada etkili olan kişi baba ve annesiyle birlikte (% 26,7) ya da tek başına (% 16,7) çocuğun kendisidir (% 43,4). Çocuğun okula devam etmemesinde etkisi en az (% 40) olan aile bireyi ise annedir (Tablo 4).

Tablo 4. Çocukların Okulu Terk Etmesine Karar Veren Kişi/Kişiler

Kişi / Kişiler	f	%	Katılımcı Kodları
Baba	13	43,3	Ç2, Ç3, Ç4, Ç10, Ç11, Ç13, Ç14, Ç15, Ç18, Ç20, Ç22, Ç25, Ç30
Baba, Anne ve Kendisi	8	26,7	Ç5, Ç7, Ç12, Ç16, Ç21, Ç26, Ç28, Ç29
Kendisi	5	16,7	Ç1, Ç8, Ç17, Ç23, Ç27
Anne	4	13,3	Ç6, Ç9, Ç19, Ç24
Toplam	30	100,0	

Araştırmaya Katılan Çocukların Okulu Terk Etme Nedenlerine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamındaki çocukların ebeveynlerine "Kızınızın okula devam etmemesinin nedenleri nelerdir?" sorusu sorularak görüşleri alınmıştır. Çalışma grubundaki kız çocukların liseye devam etmeme nedenlerinin başında "güvensizlik" gelmektedir (Tablo 5). Otuz katılımcıdan 29'u, çocuğunun okula devam etmemesinde çocuğa, çevresinde yaşayan kişilere ve/veya okula güvenmemesinin etkili olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların, "güvensizlik" teması altında toplanan ifadelerinden bazıları şunlardır (Köşeli parantez içindeki üç nokta [...] buraya alınmayan ifadeleri, yazılar ise araştırmacı tarafından değiştirilen ifadeleri göstermektedir):

"[...] Televizyonda liseye giden kızların yaptığı, alet olduğu ahlaksızlıkları görüyoruz. [Yaşadığımız ilçe] küçük yer olmasına rağmen burada da bildiğimiz duyduğumuz olaylar oluyor. [...] Ortama, insanlara güvenmiyorum. Esnaf olduğum için her gün her şeyi duyuyoruz." (E7)

"[...] [Yaşadığımız ilçede] lisede okuyan bazı kızların başına gelenleri duyduk, daha bu yıl bir tanesi ırmakta öldü. Kızım cahil böyle bir şeyi kaldıramam. [...] Toplum artık yozlaşmış, kimseye güven olmaz." (E10)

Çalışma grubundaki kız çocukların okula gitmeyi bırakmasının nedenleri arasında en yüksek ikinci frekansa sahip olan neden "muhafazakârlık"tır (Tablo 5). Bazı ebeveynler, çocuğunun dini eğitim almasının daha iyi olduğunu düşünmekte ve Kuran Kursuna gitmesini tercih etmektedirler. Bu ebeveynler genellikle karma eğitime karşıdır. Bir katılımcı, "eğitim sistemine karşı" olduğu (E12), biri "dindar bir aile" oldukları (E21), biri de "dini inançları" (E29) gereğince kızının liseye devam etmesini onaylamadığını ifade etmiştir. Kız çocuğunun okula devam etmeme nedeninin "muhafazakârlık" olarak değerlendirildiği ebeveyn görüşlerinden bazıları şunlardır:

“Beş evladım var. Beşini de liseye göndermedim. Ben ülkemizde uygulanan eğitim sistemine karşıyım, kızlarla erkekler aynı yerde eğitim yapılmasına, başka şeyler de var ama neyse. [...] Kasabada bize uygun bir okul olsaydı gönderirdik. Biz dinine, kitabına düşkün insanlarız. Eğitim İslam kurallarına göre olmalı, toplum bu yüzden yozlaştı. [...]” (E12)

“[...] Kuran’a gitsin. Ben kızımın dini eğitim, Kuran öğrenmesini istiyorum. Hem diğer derslere aklı çalışmaz. [...] Başarabileceğini düşünseydim, kalma yer sıkıntısı olmasaydı, İmam Hatibe gönderebilirdim.” (E14)

Tablo 5. Araştırma Kapsamındaki Çocukların Okula Devam Etmeme Nedenlerine İlişkin Ebeveyn Görüşleri

Nedenler	f	%	Katılımcı Kodları
Güvensizlik	29	96,7	E1, ... E27, E29,E30
Muhafazakârlık	16	53,3	E2, E4, E7, E8, E10, E11, E12, E14, E15, E18, E21,E22, E25, E27, E29, E30
Yoksulluk	14	46,7	E1, E4, E5, E6, E7, E9, E10, E11, E12, E17, E19, E21, E23, E26
Başarısızlık	10	33,3	E3, E5, E6, E8, E14, E16, E17, E20, E24, E27
Ev İşleri	8	26,7	E1, E6, E7, E9, E10, E13, E18, E24
Sosyal Baskı	7	23,3	E4, E8, E12, E16, E24, E25, E30
Sağlık	2	6,7	E3, E16
Zorbalık	1	3,3	E28

Görüşmelerde ortaya çıkan diğer nedenler “yoksulluk”, “başarısızlık”, “ev işleri”, “sosyal baskı”, “sağlık” ve “zorbalık” olarak sıralanmaktadır. Ebeveynler, yoksulluğa ilişkin olarak en çok hane halkı nüfusunun kalabalık ve köy yerinde geçimin zor olmasına değinmektedirler. Başarısızlık ile ilgili ifadelerde çocuğun ilkokulu ya da ortaokulu bile zor bitirdiği, lise derslerini ise yapamayacağı belirtilmektedir. Ev işleri, çoğunlukla annenin yardıma ihtiyacı olması nedeniyle kız çocuğun okuldan ayrılmasına yol açmaktadır. Sosyal baskı, özellikle kendi kızlarını da okula göndermeyen yakın akrabaların ve komşuların çocuğun okuldan alınmasının iyi olacağına ilişkin telkinleridir. Sağlık sorunu bulunan iki çocuktan birinin geç anladığı, diğerinin de psikolojik sorunları olduğu ifade edilmiştir. Zorbalık ise bir yıl liseye devam eden bir çocuğun okul arkadaşları tarafından şiddete uğrama deneyimini yansıtmaktadır. Bu nedenlerin her birine ilişkin görüşme kayıtlarından alınan örnekler aşağıda sıralanmıştır:

“Dört çocuk var, bir oğlan üçü de kız. Oğlan askerde, karısı karşı evde kalıyor. Geçimlerini ben sağlıyorum. [...] Evde bir de anamla babam var. Köy yerinde öyle iş de yok. Beş tane malım var. Bir de tarla. Geçimimiz bunlardan, para yetmiyor. Kızı okula nasıl göndereyim? Kocada olanı da okutmadım.[...]” (E4, Yoksulluk)

“Üç çocuğum var. En büyüğü kızım. Diğerleri derslerinde başarılılar. Kızımın derslerinin tamamı kötü. Bir çocuğun derslerinin tamamı kötü olur mu? Öğretmelerin toplantı kararı ile geçmiş. Kaç defa kızım otur, çalış dedik. Eline bir kitap aldığını bilmem. Sınav sonucu geldi berbat. [...]” (E27, Başarısızlık)

“[...] Kardeşleri hep küçük ve erkek. Evde annesine yardım etmesi gerek. Eşim de şeker hastası, zor işlere gelemiyor. [...]” (E9, Ev İşleri)

“[...] Oğullarımın, abimin, babamın etkisi oldu, abim de kızlarımı okula göndermedi [...]” (E24, Sosyal Baskı)

“Kızım liseye gidiyordu. Okul [ilçede] olduğu için, her gün git gel yapıp eziyet çeksin istemedik. Üç beş kızın kaldığı bir ev ayarladık. [...] okul müdürü, öğretmenler sürekli beni çağırıyordu.

Kızım biraz psikolojik sorunları vardı. Halen de devam ediyor, ilaç kullanıyor. [...]"
(E16, Sağlık)

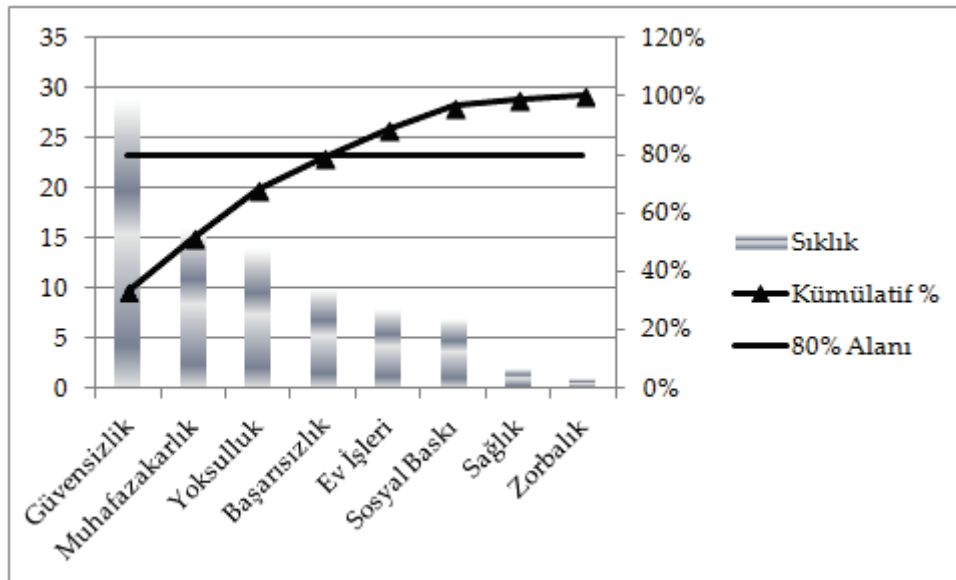
"[...] Kız liseye gidiyordu. [...] Lise ikiyi yarıda bıraktı. [...] okulda bazı arkadaşlarıyla problemler yaşadı. Okul idaresi, öğretmenleri sahip çıkmadı. Kızımı arkadaşları sürekli tehdit etti. [...]" (E28, Zorbalık)

Kız Çocukların Okulu Terk Etme Nedenlerine İlişkin Pareto Analizi Sonuçları

Ebeveynlerle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen okulu terk nedenlerinden hayati olanları belirlemek amacıyla yapılan Pareto analizinin sonuçları Tablo 6 ve Şekil 1'de verilmiştir. Genel olarak bakıldığında araştırma kapsamındaki kız çocukların okulu terk etmelerinin sekiz farklı nedeni olmakla birlikte Pareto analizi, bu sekiz nedenden ilk dördünün problemin % 80'ine karşılık geldiğini göstermektedir. Buna göre kız çocukların okulu terk etmelerinin hayati nedenleri, güvensizlik, muhafazakârlık, yoksulluk ve başarısızlıktır.

Tablo 6. Kız Çocukların Okulu Terk Etme Nedenlerine İlişkin Pareto Analizi Tablosu

Terk Nedenleri	Sıklık	Birikimli Toplam	Birikimli %
Güvensizlik	29	29	33%
Muhafazakârlık	16	45	52%
Yoksulluk	14	59	68%
Başarısızlık	10	69	79%
Ev İşleri	8	77	89%
Sosyal Baskı	7	84	97%
Sağlık	2	86	99%
Zorbalık	1	87	100%
Toplam	87	---	---

Şekil 1. Kız Çocukların Okulu Terk Etme Nedenlerine İlişkin Pareto Grafiği

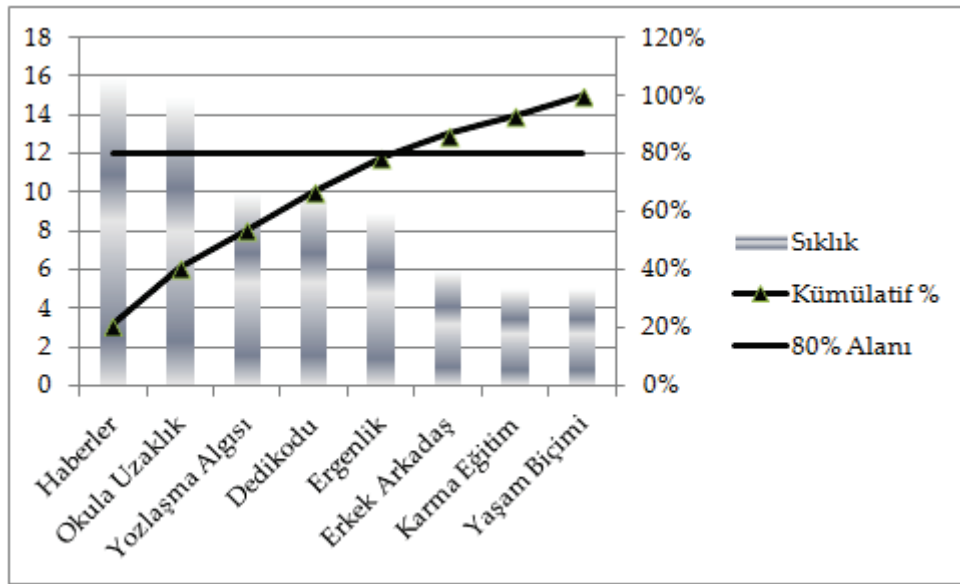
Pareto analizinin uygulandığı çalışmalarda, sıklık düzeyi en fazla olan değişkenin de Pareto analizi ile incelenmesi önerilmektedir (Özcan, 2001). Bu çerçevede görüşme verilerinin analizinden elde edilmiş olan güvensizlik ile ilgili alt temalar Pareto analizi ile yeniden incelenmiştir (Tablo 7, Şekil 2).

Güvensizlik nedeniyle kızlarını liseye göndermeyen ebeveynler, çevrelerinde ya da ülkede yaşanan olaylar ve haberlerden olumsuz etkilenmektedirler. Ebeveynler, okulun eve uzak olması nedeniyle yolda kızlarının başına kötü bir şey gelmesinden korkmaktadırlar. Bazı ebeveynler, toplumun yozlaştığını ve ahlaksızlığın arttığını ve bu nedenle kimseye güvenilemeyeceğini düşünmektedirler. Kızının lise öğrencisi olması, bazı ebeveynlerde adının kötüye çıkması ve hakkında dedikodu yapılması endişesine yol açmaktadır. Büyümüş olması, gösterişli olması, güzel olması, taliplerinin kapıya gelmeye başlaması, yani ergenlik dönemine girişle birlikte kız çocuğu bazı ebeveynlerce okuldan alınmakta ve evde göz önünde tutulmaktadır. Belli bir süre liseye devam etmiş kız çocuklarının bazılarının okuldan alınma nedeni erkek arkadaşı olmasıdır. Ebeveynler karşı cinsle arkadaşlığı bir hata olarak görmekte ve çözümü çocuğu okuldan almakta aramaktadırlar. Ebeveynlerin bir kısmı, kız ve erkek çocukların ortaöğretim düzeyinde bir arada eğitim görmelerini sakıncalı bulmaktadırlar. Bazı ailelerin köyde ve ilçe merkezinde olmak üzere iki evi vardır ve haftanın belli günlerini köyde belli günlerini de ilçede geçirmektedirler. Bu şekilde yaşayan aileler, köye gittiklerinde kızlarını ilçede yalnız bırakmaya cesaret edememektedirler. Ebeveyn görüşleri incelendiğinde, güvensizliğin özellikle içinde yaşadıkları çevreden kaynaklandığı, ulusal düzeyde yaşanan olumsuz olaylarla beslendiği ve çocuğun normal gelişim özelliklerinin endişe kaynağına dönüştüğü görülmektedir.

Tablo 7. Ebeveynlerin Güvensizlik Nedenlerine İlişkin Pareto Analizi Tablosu

Güvensizlik Nedenleri	Sıklık	Birikimli Toplam	Birikimli %	Katılımcı Kodları
Haberler	16	16	21%	E1, E2, E4, E6, E7, E10, E11, E12, E14, E16, E17, E19, E20, E23, E26, E27
Okula Uzaklık	15	31	41%	E1, E4, E5, E6, E8, E14, E17, E18, E19, E22, E25, E26, E27, E29, E30
Yozlaşma Algısı	10	41	54%	E2, E10, E12, E17, E18, E20, E21, E23, E24, E29
Dedikodu	10	51	67%	E4, E6, E12, E18, E19, E20, E21, E22, E26, E30
Ergenlik	9	60	79%	E1, E5, E8, E13, E15, E18, E20, E25, E30
Erkek Arkadaş	6	66	87%	E13, E15, E19, E22, E26, E30
Karma Eğitim	5	71	93%	E3, E5, E6, E9, E13
Yaşam Biçimi	5	76	100%	E7, E13, E18, E21, E24
Toplam	76	---	---	

Kızlarını liseye göndermeyen ebeveynlerin güvensizlik nedenlerine ilişkin Pareto grafiğine göre güvensizliğin % 80'inin kadınlarla ilgili olumsuz haberler, okulun eve uzak olması, yozlaşma algısı, dedikodu ve çocuğun ergenlik dönemine girmesinden kaynaklandığı görülmektedir.

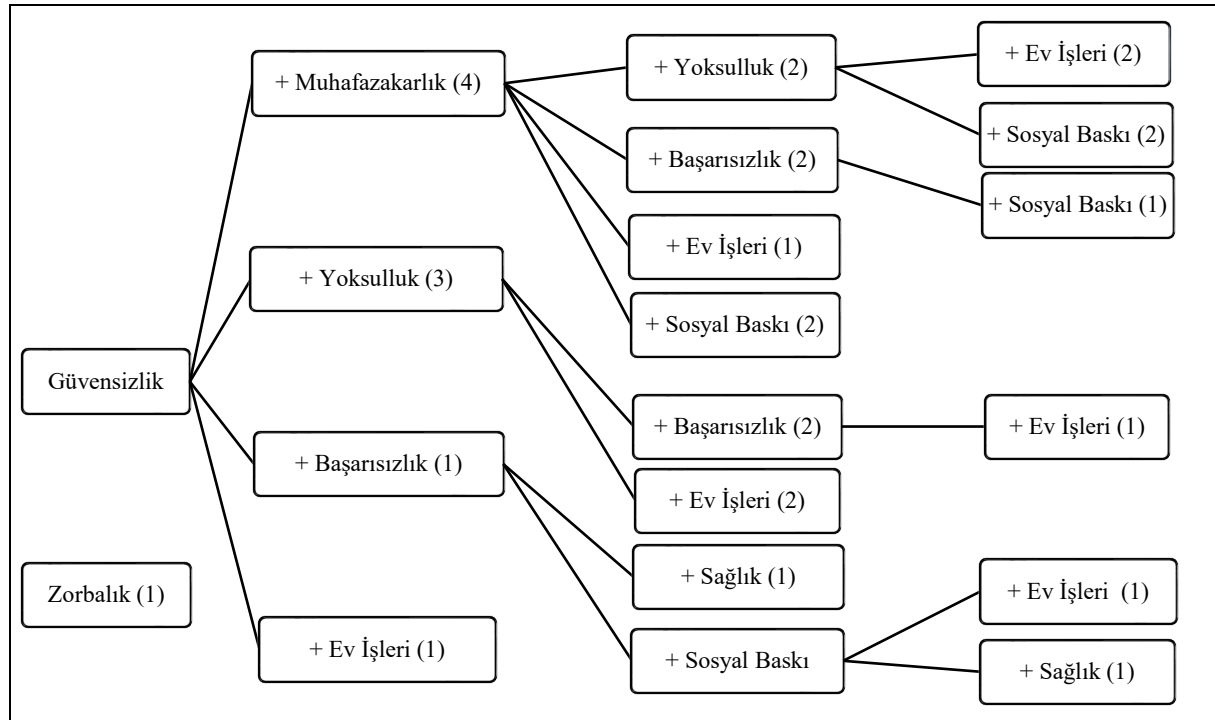
Şekil 2. Ebeveynlerin Güvensizlik Nedenlerine İlişkin Pareto Analizi Grafiği

Kız Çocukların Okulu Terk Nedenlerinin Çoklu Etkisine İlişkin Analiz Sonuçları

Ebeveynlerle yapılan görüşmeler sırasında elde edilen bulgulardan en dikkat çekici olanı, bir çocuğun okula devam etmemesinde birden fazla nedenin bir arada etkili olmasıdır. Tablo 8 ve Şekil 3'te kız çocukların örgün ortaöğretime devam etmeme nedenleri birlikte gösterilmektedir. Buna göre çalışma grubundaki 30 çocuktan yalnızca birinin okul terki tek bir nedene (zorbalık) bağlıdır. Diğerlerinin okulu terk etmeleri en az iki nedenin bir araya gelmesi sonucunda gerçekleşmiştir. Okul terki üç neden ile açıklanabilen çocuk sayısı 12'dir. Sekiz çocuğun okul terkinde dört farklı nedenin etkili olduğu görülmektedir. Dört farklı nedenle okulu terk eden çocukların ebeveynlerinden üçünün yanıtları aşağıya aynen alınmıştır.

Tablo 8. Neden Sayısına Göre Çocukların Okulu Terk Etme Nedenleri

Neden Sayısı	Katılımcı Görüşleri	f	Katılımcı Kodu
1	Zorbalık	1	E28
2	Güvensizlik + Muhafazakarlık	4	E2, E15, E22, E29
2	Güvensizlik + Yoksulluk	3	E19, E23, E26
2	Güvensizlik + Başarısızlık	1	E20
2	Güvensizlik + Ev İşleri	1	E13
3	Güvensizlik + Muhafazakarlık + Yoksulluk	2	E11, E21
3	Güvensizlik + Muhafazakarlık + Başarısızlık	2	E14, E27
3	Güvensizlik + Muhafazakarlık + Ev İşleri	1	E18
3	Güvensizlik + Muhafazakarlık + Sosyal Baskı	2	E25, E30
3	Güvensizlik + Yoksulluk + Başarısızlık	2	E5, E17
3	Güvensizlik + Yoksulluk + Ev İşleri	2	E1, E9
3	Güvensizlik + Başarısızlık + Sağlık	1	E3
4	Güvensizlik + Muhafazakarlık + Yoksulluk + Ev İşleri	2	E7, E10
4	Güvensizlik + Muhafazakarlık + Yoksulluk + Sosyal Baskı	2	E4, E12
4	Güvensizlik + Muhafazakarlık + Başarısızlık + Sosyal Baskı	1	E8
4	Güvensizlik + Yoksulluk + Başarısızlık + Ev İşleri	1	E6
4	Güvensizlik + Başarısızlık + Ev İşleri + Sosyal Baskı	1	E24
4	Güvensizlik + Başarısızlık + Sosyal Baskı+ Sağlık	1	E16

Şekil 3. Çocuk Sayısına Göre Okulu Terk Etme Nedenleri

"Maddi olarak zorlanıyorum. Üç çocuk var en büyüğü bu kızım. Kardeşlerinin biri üçüncü sınıfta diğeri yedide. Onlar köyde okuyor. Kaymakamlık gıda, kömür yardımı yapıyor. Oradan yardım almasak geçim zor. Kız liseye gitse bir ton masraf, [Yoksulluk] okumak zorunlu dediler, okula göndermiyorsan açık liseye kayıt yaptırıcaksın dediler, oraya kayıt yaptırdık, sınavlara gidiyor. Sınavlardan kalmış, okuma niyeti yok [Akademik başarısızlık]. Hem hanıma yardım ediyor [Ev işleri]. Bulduğumuz yerde lise yok. Yollar kışın perişan, yurt olsa belki gönderirim. Kız erkek okunmasını istemem, köyle [ilçenin] arası uzak, eve karanlıkta gelecek. Hem kızın okulla dersle arası yok. Ortaokulu zor bitirdi. Dersleri anlamıyor, işi gücü televizyon, saç başıyla uğraşmak. Bizim köyden liseye gidenler var. Kahveye çıktığımda iyi şeyler söylenmiyor. Bizim için de aynı şeylerin söylenmesini istemem. Haberlerden, gazetelerden de kötü şeyler duyuyoruz [Güvensizlik]." (E6)

"Üç çocuğum var, ikisini evlendirdim, gittiler. Evde sadece kızım kaldı, karımın sol tarafı tutmuyor. Evde onun başında duracak biri lazımdı. [Ev işleri] Zaten para da yok, olan para karımın ilaç paralarına gidiyor. [Yoksulluk] Haftada iki saat kız camiye gidiyor, orda eğitim alıyor. [Muhafazakarlık] Karımın rahatsızlığından dolayı kızı uzağa gönderemem [Ev işleri]. [İlçede] lisede okuyan bazı kızların başına gelenleri duyduk, daha bu yıl bir tanesi ırmakta öldü. Kızım cahil böyle bir şeyi kaldıramam. Ailem de böyle şeyi kaldıramaz. Toplum artık yozlaşmış, kimseye güven olmaz [Güvensizlik]." (E10)

"Ortaokulu zor bitirdi, dersleri her zaman iyi değildi. Anlamada zorluk çekiyor, öğretmenleri sürekli şikâyetçiydi. Anlamıyor, çalışmıyor diye, annesi de anlamayanı niye okula gönderiyoruz, [Başarısızlık] lise bir uçta, ev bir uçta, biz köye gittiğimizde nerede kalacak, evde dursun, köye gidip geliyoruz [Güvensizlik], bana yardım etsin dedi [Ev işleri], ağabeyleri de; zaten baba durumun kötü, ev kalabalık, gönderme, dediler [Sosyal baskı]. Anlama güçlüğü çekiyor, derslerinde de kötüydü [Başarısızlık]. Oğullarımın, abimin, babamın etkisi oldu, abim de kızlarını okula göndermedi [Sosyal baskı], zaman kötü, insanlara güven olmaz [Güvensizlik]." (E24).

Tartışma

Araştırma kapsamındaki kız çocukların yaşları 15-18 arasında değişmektedir. Çocukların yalnızca üçü gelir getirici bir işte çalışırken tamamı ev işlerine yardımcı olmaktadır. Çocukların anneleri mesleksiz, babaların çoğunluğu çiftçidir. Anne ve babaların eğitim düzeyi, Türkiye ortalamasının altındadır (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2016a). Çoğunluğu köy ve kasabalarda ikamet etmektedir. Ailedeki çocuk sayısı (3-8 arası) ve hane halkı büyüklüğü (3-12 arası), Türkiye ortalamasının üzerindedir. Türkiye’de bir ailenin sahip olduğu ortalama çocuk sayısı iki, ortalama hane halkı büyüklüğü ise dördür (TÜİK, 2016b, 2016c). Ailelerin kişi başına aylık ortalama geliri (27-83 dolar arası) açlık sınırının altındadır. İki bin on beş yılı Ekim ayında Türkiye’de bir kişinin açlık sınırı 114 dolardır (Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu [TÜRK-İŞ], 2014). Bu veriler ışığında örgün ortaöğretime devam etmeyen kız çocukların anne ve babalarının eğitim düzeylerinin çok düşük olduğu; ailenin geçimini tarıma dayalı olarak sağladığı; kırsal kesimde, çok çocuklu, geniş aile ile birlikte ve yoksulluk içinde yaşadıkları görülmektedir. Bu özellikleri çerçevesinde araştırma kapsamındaki ailelerin, Ozankaya’nın (1996) “köy ailesi” tanımlamasına uygun olduğu söylenebilir. Kız çocukların ortaöğretime devam etmemelerinde bu aile yapısının başlı başına bir etken olduğu söylenebilir. Bu bağlamda okul terki, çocuğun içine doğduğu sosyo-ekonomik yapının bir sonucudur ve bu durum bir tür “dışarı çekilmedir” (McNeal, 1997). Okul terkinin, eğitim ve gelir düzeyi düşük, kardeş sayısı yüksek ve kırsal kesimde yaşayan ailelerde daha yüksek olduğuna dair başka araştırmaların bulguları (ERG, 2009; Hoşgörür ve Polat, 2015; Özdemir vd., 2010; Şimşek, 2011; Uysal, 2008), mevcut araştırmanın aile profiline ilişkin bulguları ile örtüşmektedir.

Çalışma grubundaki kız çocukların okula devam etmemelerine ilişkin kararda en büyük pay babaya aittir. Bazı çocuklar okulu bırakma kararını tek başlarına ya da anne babaları ile birlikte verdiklerini söylese de daha sonra ebeveynlerle yapılan görüşmelerde son sözün babaya ait olduğu anlaşılmıştır. Konu ile ilgili bir raporda kızların eğitimi önündeki en önemli engel, “ailenin göndermemesi” şeklinde özetlenmiştir (Tan vd., 2000). Başka bir araştırmada okul terki, “öğrenciler için bir tercih olmaktan çok, mahkûm oldukları bir sonuç” olarak değerlendirilmiştir (Özdemir vd., 2010). Kız çocuğun okulu terk etmesine karar veren kişinin çoğunlukla baba olduğuna ilişkin bulgular, başka araştırmalarda da mevcuttur (Dilli, 2006; Hoşgörür ve Polat, 2015; İlhan Tunç, 2009). Çocuğun okula devam etmemesinde en az etkili olan aile bireyi ise annedir. Ozankaya’ya (1996) göre “köy ailesinde baba ve koca evin saltık başkanı ve karar verme yetkilisidir” ve “geleceğin tasarlanmasında kariya pek az söz hakkı tanınır”. Bu durum, ataerkil toplumlarda kadının konumunun bir yansımasıdır. Alanyazında, ataerkil toplum yapısının kız çocukların eğitiminde olumsuz bir etken olduğuna dair değerlendirmeler vardır (Sekine ve Hodgkin, 2017). Batı toplumlarında ise okul terki karar veren kişiler, ilköğretim düzeyinde daha çok aile iken üst sınıflarda çocuğun kendisidir (Harris, 2014).

Ebeveynlerle yapılan görüşmeler sonucunda, çalışma grubundaki kız çocukların örgün ortaöğretime terk etmelerinde sekiz nedenin etkili olduğu bulunmuştur. Bu nedenlere ilişkin Pareto analizi sonucunda sekiz nedenden dördünün “hayati” önemde olduğu tespit edilmiştir. Buna göre araştırma kapsamındaki kız çocukların okul terkindeki hayati nedenler, güvensizlik, muhafazakârlık, yoksulluk ve başarısızlıktır. Ev işleri, sosyal baskı, sağlık ve zorbalık, kız çocukların okulu terk etmelerinde daha az etkili olan diğer nedenlerdir.

Araştırma kapsamındaki kız çocukların okulu terk nedenlerinin başında ebeveynlerin topluma, okula ve kendi çocuklarına duydukları güvensizlik gelmektedir. Ebeveynler, okula gidip gelirken, okulda ya da okul dışında çocuklarını bekleyen tehlikeler olduğunu düşünmektedirler. Çoğunlukla, kadınlar ile ilgili olumsuz haberlerin (taciz, cinayet vb.) yaygınlığı nedeniyle “güvensizlik” yaşamaktadırlar. Çocuğun başına gelebilecek iki tehlike vardır. Birincisi namusunun kirletilmesi (erkek arkadaş edinmesi, tacize uğraması vb.); ikincisi de can güvenliğinin tehlikeye girmesidir. Kadına şiddet, Türkiye’nin temel problemlerinden biridir (TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, 2010) ve giderek artmaktadır. 2015 yılında öldürülen kadın sayısı 303 iken 2016 yılında 328’e yükselmiştir (Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, 2016, 2017). Türkiye’de 2014 yılında her dört saatte bir kadın taciz, tecavüz ya da erkek şiddetine maruz kalmıştır (Milliyet Gazetesi, 2015). TÜİK (2017) verilerine

göre her 10 kadından dördü, hava karardıktan sonra yaşadıkları çevrede kendilerini güvende hissetmemektedir. İnsan Hakları Derneği'ne yapılan başvurulara göre 2016 yılında okullarda şiddet, taciz ve tecavüz sonucu yaralanan çocuk sayısı 507'dir (İnsan Hakları Derneği [İHD], 2017). İlköğretim çağındaki her 10 çocuktan biri kendini okulda güvende hissetmemektedir (MEB ve UNICEF, 2009). Okulda şiddet gören öğrencilerin okulu bırakma eğilimleri de yükselmektedir (Bayhan ve Dalgıç, 2012; Şimşek ve Şahin, 2012). Kız çocukların okullaştırılmasında bir engel ya da okulu terk etmelerinde bir neden olarak güvensizlik, başka araştırmalarda da vurgulanmaktadır (Adıgüzel, 2013; Arastaman ve Balcı, 2013; İlhan Tunç, 2009; Makwinja-Morara, 2007; Özdemir vd., 2010; Tan vd., 2000; Taş vd., 2013; Ward, 1995).

Kız çocukların örgün ortaöğretimi terk etme nedenlerinin ikinci sırasında muhafazakârlık yer almaktadır. Çocuğunun dini eğitim almasını tercih eden, "evlilik çağına gelmiş" kızlarla erkeklerin aynı okulda okumalarını uygun bulmayan ebeveynler, dini inançları gereğince kız çocuğunu örgün ortaöğretime göndermemektedir. Karma eğitime karşı olmak, erken yaşta evlilik ve dini eğitimi tercih etmek, muhafazakâr dünya görüşünü yansıtmaktadır (Toprak, Bozan, Morgül ve Şener, 2008). Bu çerçevede çalışma grubuna giren kız çocukların yarısından fazlası, muhafazakâr bir aile ve çevrede yaşamanın sonucu olarak okuldan uzaklaştırılmaktadır. Muhafazakârlık ile güvensizlik arasında da yakın bir ilişki olduğu söylenebilir. Geleneksel ve dini çerçevede kadın cinsiyetinin ikinci sınıf olduğu, günahkâr olduğu, kadınlarla erkeklerin eşit olmadığı vb düşünceler, kadınların güvenilirmez olduklarını da telkin etmektedir. Türkiye'de son yıllarda bazı politikacıların ve medyatik din adamlarının kadınlarla ilgili olumsuz ifadeler kullanma sıklıklarının artmış olması (Cindoglu ve Unal, 2017), hem muhafazakârlığın hem de güvensizliğin yaygınlaşmasına etki etmektedir. İlköğretim ve ortaöğretim düzeylerinde kız çocukların okula gönderilmemesi ya da okuldan ayrılmasında ailenin ve çevrenin muhafazakâr dünya görüşünün etkili olduğuna dair başka araştırma bulguları (Adıgüzel, 2013; Aküzüm vd., 2015; İlhan Tunç, 2009) mevcut çalışmanın bulgularını desteklemektedir. Öte yandan Kalaycıoğlu ve Toprak (2004), kız çocukların eğitimiyle ilgili olarak Türkiye'de "kültürel muhafazakârlıktan" kaynaklı bir sorun olmadığını ileri sürmektedirler. Onlara göre en önemli neden ekonomiktir.

Ailenin ekonomik zorluklarının, kız çocukların okulu terk etmelerinin hayati nedenleri arasında olduğu bu araştırmada da bulunmuştur. Görüşme yapılan ebeveynlerin yarıya yakını, geçim sıkıntısı içinde oldukları için çocuğu okula göndermekte zorlandıklarını belirtmektedirler. Katılımcıların hanedeki kişi başına düşen aylık ortalama gelirlerine bakıldığında yoksulluğun üst boyutlarda olduğu görülmektedir. Buna karşın ebeveynlerin çoğunluğu, bu durumu çocuklarını okuldan almak için bir neden olarak ifade etmemiştir. Benzer bir sonuç Bayhan ve Dalgıç (2012) tarafından yapılan araştırmada da tespit edilmiştir. Bu durumun, devlet okullarında eğitimin ücretsiz olması, taşıma giderlerinin kamu kaynakları ile karşılanması, ders kitaplarının ücretsiz verilmesi vb. nedenlerle aileler için eğitimin doğrudan maliyetinin düşük olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Yoksulluk ya da ailenin ekonomik durumunun bozuk olması, birçok çalışmada okul terkinin en önemli nedenleri arasında sayılmaktadır (Adıgüzel, 2013; Aküzüm vd., 2015; İlhan Tunç, 2009; Özdemir vd., 2010; Taş vd., 2013).

Araştırma kapsamındaki kız çocukların örgün ortaöğretimi terk etmelerindeki hayati nedenlerden biri de başarısızlıktır. Ebeveynlere göre ilkokulu ya da ortaokulu zorlukla bitiren çocuklarının liseyi başarmaları mümkün değildir. Christenson ve Thurlow'un (2004; aktaran Taylı, 2008) da söylediği gibi çocuğun okul terkinde etkili olan başarısız okul deneyimleri genellikle ilkokulda başlamaktadır. Akademik başarısızlık, okul terkinin nedenleri ile ilgili çalışmaların çoğunda önemli bir neden olarak gösterilmektedir (Bayhan ve Dalgıç, 2012). Ancak burada akademik başarısızlığın işaret ettikleri üzerinde tartışılmasının gerekli olduğu söylenebilir. Bir lise öğrencisinin akademik başarısızlığı, onun gelecek beklentisinin (iyi bir üniversite, iyi bir meslek ve iş gibi) düşük olmasına bağlı olabilir. Bu durumda da çocuğun liseyi bitirmesinin bir önemi kalmayacaktır. Yani başarısızlık okul terkinin nedenlerinden biri olabileceği gibi, liseden sonra okuma umudunun olmaması da başarısızlığın nedenlerinden biri olabilir. Öyleyse zorunlu örgün ortaöğretimin özellikle üniversiteye

devam etme umudu olmayan çocuklar için nasıl bir gelecek hazırladığının tartışılması gerekmektedir. Dekkers ve Claassen'in (2001) okulu terk etmiş yetişkinlerle yaptıkları çalışmada özellikle işgücü piyasasına girmiş olanların hayatlarından memnun olduklarının saptanması, zorunlu ortaöğretimin bireysel faydalarının sorgulanmasını zorunlu kılmaktadır.

Araştırma kapsamındaki kız çocukların örgün ortaöğretimi terk etmelerinin hayati nedenleri dışındaki diğer nedenler, ev işleri, sosyal baskı, sağlık ve zorbalıktır. Ev işleri ve sosyal baskının hayati nedenlerle ilişkili olduğu söylenebilir. Kız çocuğun ev işlerine yardımcı olmak için okuldan ayrılmasının esas nedeninin yoksulluk olduğu söylenebilir. Kırsal kesimde yaşayan ailelerin temel gelir kaynakları tarımsal faaliyetlerdir ve çoğunlukla aile bireylerinin tümünün katılımı ile gerçekleşmektedir. Çünkü yoksul köylüler, tarım işlerinde işçi çalıştırma gücüne sahip değildir. Bu çerçevede çocuk doğrudan tarımsal faaliyet içinde yer almasa da ev içinde sorumluluk üstlendiğinde annenin yükünü hafifletmekte ve onun tarlada, bahçede çalışması mümkün olmaktadır. Sosyal baskı ise muhafazakârlıkla ilişkili bir etkidir. Katılımcılar, akrabalarının ve mahalledeki komşularının da kızların okula gönderilmesine karşı olduklarını ifade etmektedirler. Bu çerçevede yoksulluk ve muhafazakârlık ile mücadele edildiğinde dolaylı olarak ev işleri ve sosyal baskı kızların okul terkinde bir neden olmaktan çıkabilecektir.

Terk nedenleri ile ilgili olarak bu araştırmada ortaya çıkan en çarpıcı sonuçlardan biri, bir çocuğun okuldan uzaklaşmasının tek bir değişkenle açıklanamayacağıdır. Çalışma grubundaki 30 çocuktan yalnızca birinin okul terki tek bir nedene bağlıdır. Diğerlerinin okulu terk etmeleri en azından iki nedenin bir araya gelmesi sonucunda oluşmaktadır. Terk nedeni üç ya da fazla değişken ile açıklanabilen çocuk sayısı 24'tür. Suh ve Suh (2007), büyük bir örneklem üzerinde yaptıkları araştırmada, birçok öğrencinin okul terki neden olan iki ya da üç risk faktöründen etkilendiğini bulmuştur. Buradan çıkarılabilecek en önemli sonuç, terk nedenlerinin kategorilere ayrılarak incelenmesinin sorunun anlaşılmasını ve çözüm önerilerinin üretilmesini engellediğidir. Okul terki, karmaşık bir sorundur ve bu soruna maruz kalan çocuk sayısı arttıkça karmaşıklık düzeyi de artmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma kapsamındaki örgün ortaöğretimi terk etmiş kız çocukların aileleri, tipik "köy ailesi" özellikleri göstermektedir. Kız çocuğun okulu bırakma kararı, çoğunlukla baba tarafından alınmaktadır. Kız çocukların örgün ortaöğretimi terk etmelerinin hayati nedenleri; güvensizlik, muhafazakârlık, yoksulluk ve başarısızlıktır. Diğer nedenler ise ev işleri, sosyal baskı, sağlık ve zorbalıktır. Bir kız çocuğun okulu terk etmesi, büyük ekseriyetle birbiriyle ilişkili en az iki nedenin bir araya gelmesi ile gerçekleşmektedir.

Araştırmada ulaşılan sonuçlar çerçevesinde kırsal kesimde yaşayan kız öğrencilerin ortaöğretim terklerinin önlenmesi için okulda, okul çevresinde ve okul yolunda gerekli güvenlik tedbirleri ilgili kurumların işbirliği içinde alınmalıdır. Örneğin okulda özel güvenlik görevlisi çalıştırılması, okula giriş ve çıkış saatlerinde okul çevresindeki polis kontrollerinin artırılması, okul servislerinde kadın görevli bulundurulması, servislerin trafik denetimlerinin ve servis sürücülerinin güvenlik soruşturmalarının düzenli olarak yapılması alınabilecek tedbirler arasında sayılabilir. Özellikle kadınlara dönük şiddetin ve cinsel saldırıların önlenmesi hükümetin öncelikli gündemi olmalıdır. Ebeveynlerin kız çocukların okutulmasına ilişkin muhafazakârlıktan kaynaklanan olumsuz algılarının değiştirilmesi amacıyla örgün ortaöğretimin bireysel faydalarını (iyi bir meslek, toplumsal saygınlık vb.) geliştirici yönde sistem düzenlemeleri yapılmalıdır. Hükümet tarafından etkili bir yoksullukla mücadele programı yaşama geçirilmeli; örgün ortaöğretimdeki başarının yükseltilebilmesi için kırsal kesimdeki ilköğretim okullarına devam eden öğrencilerin akademik başarılarını artırıcı tedbirler alınmalıdır.

Bu araştırmanın temel sınırlılığı, çalışma grubu ile aynı bölgede yaşayan ve örgün ortaöğretime devam eden kız çocukların araştırma kapsamına alınmamış olmasıdır. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda iki grup arasındaki karşılaştırmaların okul terkinin nedenlerinin anlaşılması açısından faydalı olacağı düşünülmektedir. Araştırmanın ikinci sınırlılığı verilerin analizinde kodlamanın tek bir araştırmacı tarafından yapılmış olmasıdır. Bu sınırlılığı ortadan kaldırmak amacıyla veri kodlama işlemi üç ay arayla iki kez yapılmış ve kodlamalar arası tutarlılık oranı kabul edilebilir düzeyde bulunmuştur. Diğer bir sınırlılık ise bu araştırmanın sonuçlarının çalışma grubundaki çocukların okula dönmelerine katkı sağlayamayacak olmasıdır. Ayrıca başka çocukların okul terkinin önlenmesine de katkı sağlayacağı şüphelidir. Çünkü bu çalışma da göstermiştir ki okul terkinin nedenleri çocuktan çocuğa değişmektedir. Yani bu çalışmada bulunmuş olan terk nedenlerinin genellenmesi mümkün değildir. Ancak bu çalışmanın okul terkinin hayati nedenlerinin ortaya konulması, bir çocuğun okulu terk etmesinde birden fazla nedenin bir arada etkili olduğunu göstermesi açısından alanyazına katkı yapabileceği düşünülmektedir. Ayrıca sorun hayati ve acildir. Konu ile ilgili yeni çalışmalar, okul terkinin nedenlerini anlamaktan, okul terkinin önlenmesine ilişkin tanılama ve erken müdahale arayışlarına yönelmiş durumdadır (Kennelly ve Monrad, 2007). Özellikle lise düzeyinde okul terkinin önlenmesine dönük olarak erken uyarı sistemi kurulması, acil bir ihtiyaç olarak görülmektedir (Bayhan ve Dalgıç, 2012). Bu çerçevede konu ile ilgilenen araştırmacıların ve hükümetin okul terkinin önlenmesine katkı sağlayacak erken uyarı sistemini okul yönetim süreçlerine adapte edecek çalışmalara daha fazla zaman ayırmaları önerilmektedir.

Kaynakça

- Adıgüzel, A. (2013). Kız çocuklarının okullaşma engelleri ve çözüm önerileri (Şanlıurfa Örneği). *EKEV Akademi Dergisi*, 17(56), 325-344.
- Aktan, C. C. (2012). Organizasyonlarda toplam kalite yönetimi. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 235-262.
- Aküzüm, C., Yavaş, T., Tan, Ç. ve Uçar, M. B. (2015). İlköğretim kurumu öğrencilerinin devamsızlık ve okul terki nedenleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 167-191.
- Arastaman, G. ve Balcı, A. (2013). Investigation of high school students' resiliency perception in terms of some variables. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 13(2), 915-928.
- Aslan, G. (2011). Gender perceptions of preservice teachers. *International Journal of Social Sciences and Humanity Studies*, 3(2), 241-254.
- Aslan, G. (2015). Öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet algılarına ilişkin metaforik bir çözümleme. *Eğitim ve Bilim*, 40(181), 363-384.
- Baker, M. L., Sigmon, J. N. ve Nugent, M. E. (2001). Truancy reduction: Keeping students in school. *Juvenile Justice Bulletin*, (September), 1-15.
- Bakış, O., Levent, H., İnsel, A. ve Polat, S. (2009). *Türkiye'de Eğitime Erişimin Belirleyicileri*. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi.
- Balcı, A. (2000). *Örgütsel gelişme kuram ve uygulama*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bayhan, G. ve Dalgıç, G. (2012). Liseyi terk eden öğrencilerin tecrübelerine göre okul terki. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 107-130.
- Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu. (2003). *Çocuklarımız için bir fark yaratalım*. Ankara: UNICEF Türkiye Milli Komitesi.
- Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu. (2014). *Sayılarla dünya çocuklarının durumu*. NY, USA: UNICEF.
- Bowers, A. J. ve Sprott, R. (2012). Examining the multiple trajectories associated with dropping out of high school: A growth mixture model analysis. *The Journal of Educational Research*, (105), 176-195.
- Bowers, A. J., Sprott, R. ve Taff, S. A. (2013). Do we know who will drop out? A review of the predictors of dropping out of high school: Precision, sensitivity, and specificity. *The High School Journal*, 96(2), 77-100.
- Börkan, B., Levent, H., Dereli, O., Bakış, O. ve Pelek, S. (2014). *Temel belirleyicileri açısından ilköğretimde okula devam ve devamsızlık*. İstanbul: MEB, ERG, UNICEF.
- Campbell, L. A. (2003). As strong as the weakest link: Urban high school dropout. *The High School Journal*, 87(2), 16-24.
- Christensen, L. B., Johnson, R. B. ve Turner, L. A. (2015). *Araştırma yöntemleri desen ve analiz* (A. Aypay, Çev.) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Cindoglu, D. ve Unal, D. (2017). Gender and sexuality in the authoritarian discursive strategies of 'New Turkey'. *European Journal of Women's Studies*, 24(1), 39-54.
- Coşkun, S. ve Bebiş, H. (2014). Şiddetin okul sağlığına etkisi ve hemşirelik. *Cumhuriyet Nursing Journal*, 3(1), 15-23.
- Dekkers, H. ve Claassen, A. (2001). Dropouts-disadvantaged by definition? A study of the perspective of very early school leavers. *Studies in Educational Evaluation*, 27(4), 341-354.
- Dilli, C. (2006). *Zorunlu eğitim çağında bulunan kız çocuklarının okula gitmeme nedenleri (Şırnak ili örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Elazığ.
- Eğitim Reformu Girişimi. (2009). *Eğitimde eşitlik politika analizi ve öneriler*. İstanbul: ERG.
- Glesne, C. (2012). *Nitel araştırmaya giriş* (A. Ersoy ve P. Yalçınoğlu, Çev.) Ankara: ANI Yayıncılık.

- Günöz, M. (2007). *Türkiye’de çocuk işçiliği sorunu ve çözüm önerileri*. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü.
- Harris, K. D. (2014). *In school and on track*. California, USA: Office of the Attorney General.
- Hoşgörür, V. ve Polat, M. (2015). Ortaokul öğrencilerinin okula devamsızlık nedenleri (Söke ilçesi örneği). *MSKU Journal of Education*, 2(1), 25-42.
- House of Representatives Standing Committee on Employment, Education and Training. (1996). *Truancy and exclusion from school: Report of the inquiry into truancy and exclusion of children and young people from school*. Canberra: Australian Government Publishing Service.
- Inglésa, C. J., González-Maciáb, C., García-Fernándezb, J. M., Vicentb, M. ve Martínez-Monteagudob, M. C. (2015). Current status of research on school refusal. *European Journal of Education and Psychology*, 8(1), 37-52.
- İlhan Tunç, A. (2009). Kız çocuklarının okula gitmeme nedenleri Van ili örneği. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 237-269.
- İnsan Hakları Derneği. (2017, 14 Nisan). 2016 Yılı Türkiye insan hakları ihlalleri: Fiili otoriter başkanlık dönemi. 13 Ağustos 2017 tarihinde <http://www.ihd.org.tr/2016-yili-turkiye-insan-haklari-ihlalleri-fiili-otoriter-baskanlik-donemi/> adresinden erişildi.
- Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu. (2016, 7 Ocak). 2015 yılı kadın cinayetleri raporu. 17 Mart 2017 tarihinde <https://kadincinayetleriniurduracagiz.net/veriler/2551/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2015-yili-raporu> adresinden erişildi.
- Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu. (2017, 1 Ocak). 2016 yılı kadın cinayetleri raporu. 15 Mart 2017 tarihinde <https://kadincinayetleriniurduracagiz.net/veriler/2786/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2016-yili-raporu> adresinden erişildi.
- Kalaycıoğlu, E. ve Toprak, B. (2004). *İş yaşamı, üst yönetim ve siyasette kadın*. İstanbul: TESEV Yayınları.
- Karuppusami, G. ve Gandhinathan, R. (2006). Pareto analysis of critical success factors of total quality management: A literature review and analysis. *The TQM Magazine*, 18(4), 372-385.
- Kearney, C. A. (2008). School absenteeism and school refusal behavior in youth: A contemporary review. *Clinical Psychology Review*, (28), 451-471.
- Kennelly, L. ve Monrad, M. (2007). *Approaches to dropout prevention: Heeding early warning signs with appropriate interventions*. Washington: National High School Center at the American Institutes for Research.
- Makwinja-Morara, V. M. (2007, Haziran). *Female dropouts in Botswana junior secondary schools: How much of a crisis is it?* (Doktora tezi). Ohio State University, Ohio.
- McNeal, J. R. (1997). Are students being pulled out of high school? The effect of adolescent employment on dropping out. *Sociology of Education*, 70(3), 206-220.
- Miles, B. M. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. London: Sage.
- Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2016). *Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim 2015/’16*. Ankara: MEB.
- Milli Eğitim Bakanlığı ve UNICEF. (2009). *Devamsızlık ve okulu terk riski durum saptaması ve ihtiyaç analizi araştırma raporu (Taslak)*. Ankara: MEB.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2017). *Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim (1. Dönem) 2016/’17*. Ankara: MEB.
- Milliyet Gazetesi. (2015, 18 Şubat). *Her 4 saatte 1 kadın tecavüze uğruyor*. 13 Ağustos 2017 tarihinde <http://www.milliyet.com.tr/her-4-saatte-1-kadin-tecavuze-gundem-2015440/> adresinden erişildi.
- OECD. (2016). *Education at a Glance 2016: OECD indicators*. Paris: OECD Publishing.
- Oğuzkan, F. (1993). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Emel Matbaacılık.
- Oral, I. ve McGivney, E. J. (2014). *Türkiye eğitim sisteminde eşitlik ve akademik başarı araştırma raporu ve analiz*. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi.

- Otaran, N., Sayın, A., Güven, F., Gürkaynak, İ. ve Atakul, S. (2003). *Eğitimin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi, Türkiye 2003*. Ankara: UNICEF Türkiye Temsilciliği.
- Ozankaya, Ö. (1996). *Toplumbilim* (9. bs.). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Öğülmüş, S., Aypay, A., Taşpınar, M., Çabuk Kaya, N., Varçın, R., Pişkin, M., ... Çam, Z. (2013). *Ortaöğretimde sınıf tekrarı, okul terk sebepleri ve örgün eğitim dışında kalan çocuklar politika önerileri raporu*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı ve UNICEF.
- Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal cinsiyet temelinde Türkiye'de kadın ve eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(33), 93-112.
- Özcan, S. (2001). İstatistiksel proses kontrol tekniklerinden pareto analizi ve çimento sanayinde bir uygulama. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(2), 151-174.
- Özdemir, S., Erkan, S., Karip, E., Sezgin, F. ve Şirin, H. (2010). *İlköğretim okulu öğrencilerinin okulu terk etme nedenleri ve çözüm önerileri*. Ankara: TÜBİTAK Proje No: 107K453.
- Özer, A., Gençtanırım, D. ve Ergene, T. (2011). Türk lise öğrencilerinde okul terkinin yordanması: Aracı ve etkileşim değişkenleri ile bir model testi. *Eğitim ve Bilim*, 36(161), 302-317.
- Özgür, G., Yörükoğlu, G. ve Baysan Arabacı, L. (2011). Lise öğrencilerinin şiddet alguları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Journal of Psychiatric Nursing*, 2(2), 53-60.
- Özkan, Y. ve Selcik, O. (2016). Okul sosyal hizmetinin okul erken terki üzerine potansiyel etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 1275-1281.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.) Ankara: PEGEM Akademi.
- Reşadiye İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü. (2015). *Reşadiye kaymakamlığı ilçe milli eğitim müdürlüğü stratejik planı*. 16 Mart 2018 tarihinde http://resadiye.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_07/14101959_resadiye_mem_2015_stratejik_plan_son.pdf adresinden erişildi.
- Rumberger, R. W. (2001). *Why students drop out of school and what can be done. Dropouts in America: How severe is the problem? What do we know about intervention and prevention?* Cambridge: Harvard University.
- Sekine, K. ve Hodgkin, M. E. (2017). Effect of child marriage on girls' school dropout in Nepal: Analysis of data from the Multiple Indicator Cluster Survey 2014. *PLoS ONE*, 12(7), 1-13.
- Sevim, Y. ve Soyaslan, Y. (2009). Hırsızlık suçu faillerinin sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri: Elazığ örneği. *Turkish Journal of Police Studies*, 11(3), 23-41.
- Shrivastava, P., Janghel, G. ve Bhatt, S. (2016). Psychological study on the drop out cases in school going age in the Chhattisgarh state specially Raipur and Jashpur districts. *International Journal of Education & Management Studies*, 6(1), 85-90.
- Suh, S. ve Suh, J. (2007). Risk factors and levels of risk for high school dropouts. *Professional School Counseling*, 10(3), 297-306.
- Şimşek, H. (2011). Lise öğrencilerinde okulu bırakma eğilimi ve nedenleri. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 27-47.
- Şimşek, H. (2012). Güneydoğu Anadolu bölgesindeki lise öğrencilerinin gelecek beklentileri ve gelecek beklentilerini etkileyen faktörler. *Journal of Theoretical Educational Sciences*, 5(1), 90-109.
- Şimşek, H. ve Şahin, S. (2012). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde okulu bırakma eğilimi ve nedenleri (Şanlıurfa İli örneği). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 41-72.
- Tan, M., Ecevit, Y., Üşür, S. S. ve Acuner, S. (2000). *Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitsizliği: Sorunlar, öncelikler ve çözüm önerileri*. İstanbul: Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği ve Türkiye Kadın Girişimciler Derneği.
- Taş, A., Selvitopu, A., Bora, V. ve Demirkaya, Y. (2013). Meslek lisesi öğrencilerinin okul terk nedenleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(3), 1551-1566.

- Taylı, A. (2008). Eğitim sisteminde önemli bir sorun: Okulu bırakma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30), 89-101.
- TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu. (2010). *Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde mevzuattaki ve uygulamadaki noksanlıkların tespitine ilişkin rapor*. 19 Ağustos 2017 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/kom_rapor.htm adresinden erişildi.
- Tokat İl Milli Eğitim Müdürlüğü. (2014). *2015-2019 Stratejik plan*. 15 Mart 2018 tarihinde https://tokat.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_12/07083240_stratejkplan.pdf adresinden erişildi.
- Toprak, B., Bozan, İ., Morgül, T. ve Şener, N. (2008). *Türkiye’de farklı olmak din ve muhafazakarlık ekseninde ötekileştirilenler*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2016b). *Temel doğurganlık göstergeleri, 2001-2015*.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2016c). *İllere göre ortalama hanehalkı büyüklüğü 2008-2016*.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2017, 7 Mart). *İstatistiklerle kadın, 2016*.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2016a). *Toplumsal yapı ve cinsiyet istatistikleri, bitirilen son öğrenim kurumu ve cinsiyet oranı, 1975-2015*.
- Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu. (2014). *Aralık 2014 açlık ve yoksulluk sınırı*. 14 Mart 2017 tarihinde <http://www.turkis.org.tr/ARALIK-2014-ACLİK-VE-YOKSULLUK-SINIRI---d559> adresinden erişildi.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 6(4), 527-542.
- UNESCO. (2008). *School attendance and enrolment: Global trends and projections*. Montreal, Quebec, Canada: UNESCO.
- United Nations Development Fund For Women. (2000). *Progress of the world’s women 2000*. New York: UN Women Headquarters.
- Uysal, A. (2008). Okulu bırakma sorunu üzerine tartışmalar: Çevresel faktörler. *Milli Eğitim*, (178), 139-150.
- Uysal, A., Alp, M., Şahin, Y., Özden, M. ve Gürcüoğlu, Y. (2006). *Ortaöğretimde okulu bırakma olgusunun sosyolojik analizi: Kütahya örneği*. Ankara: TÜBİTAK, Proje No: 105K149.
- Ward, C. (1995). American Indian high school completion in rural southeastern Montana. *Rural Sociology*, 60(3), 416-434.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.